

reveals that these negotiations (or ‘imagnations’) also took place at the level of institutions like the nation-state, the family, and the church both in Belgium and in Hungary, which makes this history even more fascinating.

Sara Cosemans, KU Leuven

Jan van den Berghe, *Vergeten Vrouwen. Een tegendraadse kroniek van België*. (Antwerpen: Polis, 2016). 463 p. ISBN 9789463101394.

DOI: 10.18352/TSEG.971

Jan van den Berghe wil met dit werk een ‘tegendraadse’ – vrouwelijke – kroniek van België schrijven op basis van journalistieke portretten van tientallen vrouwen, die in hun eigen tijd in verschillende maatschappelijke domeinen – kunst, wetenschap, politiek, enz. – een belangrijke rol hebben gespeeld, maar tijdens het verdere verloop van de geschiedenis in de vergetelheid zijn geraakt. Het boek is thematisch georganiseerd in vijftien hoofdstukken, telkens opgebouwd rond het type activiteit waarin de vrouwen excelleerden. Zo zijn er hoofdstukken gewijd aan oorlogsheldinnen, avonturiersters, zakenvrouwen, schrijfsters, enz.

Dat het boek zich naar een ruime doelgroep richt, biedt een unieke kans om een lekenpubliek kennis te laten maken met een meer vrouwelijke Belgische geschiedenis. In het boek komen inderdaad heel wat vrouwen aan bod die bij een breed publiek wellicht niet meteen een belletje doen rinkelen, zoals Marie Moke, Caroline Popp-Boussart, Maria Doolaeghe, enz. Alleen al door deze vrouwen in het middelpunt te plaatsen, en dat in het aantrekkelijke, bloemrijke taalgebruik dat we van Van den Berghe gewend zijn, levert *Vergeten Vrouwen* een belangrijke bijdrage aan de populaire historische literatuur.

Voor wie op zoek is naar een onderhoudende *petite histoire* en kennis wil maken met enkele prominente vrouwen uit de vaderlandse geschiedenis, biedt dit boek dus ruim leesplezier. Maar een meer kritische lezer, die geïnteresseerd is in een inzichtelijk werk over het historisch en maatschappelijk belang van de vrouwelijke protagonisten, blijft op zijn honger zitten.

Ten eerste ontbreekt een overkoepelend, duidend kader. Het boek is, zoals de auteur het zelf aangeeft, een ‘mozaïek van verhalen’ (p. 12) dat doorheen de geschiedenis ‘meandert’ en een ‘zo geschakeerd mogelijke verzameling persoonlijke en maatschappelijke componenten’ biedt. Dat leidt ertoe dat het boek aangenaam wegleeft, maar ook dat na de lectuur weinig blijft. Via enkele ingrepen zou de auteur nochtans kunnen tegemoetkomen aan de meerwaardezoeker: een bondige inleiding met toelichting van de thematische indeling, zou de lezer een structu-

rele kapstok bieden om de persoonlijke levensgeschiedenissen aan op te hangen. Nu poogt van den Berghe telkens de individuele biografieën in een historisch en maatschappelijk kader te plaatsen (p. 13). Zijn alternatieve geschiedenis zou echter een pak sterker zijn mocht aan het begin van elk thematisch hoofdstuk een algemene context geschetst én aan het eind de bijdrage van vrouwen in deze sector geëvalueerd worden aan de hand van de uitgewerkte voorbeelden. Hoofdstuk 12 zou bijvoorbeeld wel varen bij een schets van de ontwikkeling van de pers tijdens de negentiende en twintigste eeuw. Met deze gestructureerde aanpak zou van den Berghe werkelijk een ‘tegendraadse’ – en dus kritische en vernieuwende – geschiedenis kunnen neerzetten.

Ten tweede kiest hij ervoor om geen ‘storende’ (p. 14) bronvermeldingen in de tekst op te nemen. Het is uiteraard niet zijn doel om een wetenschappelijk werk te schrijven, maar desondanks was het nuttig geweest om in de bibliografie naast secundaire literatuur, ook enkele belangrijke bronnen op te nemen. In de paragraaf over Maria Huxley-Nys wordt bijvoorbeeld veelvuldig geciteerd uit brieven, die bijgevolg een bronvermelding verdienen. Bovendien worden in de tekst heel wat citaten gebruikt waarbij het niet altijd duidelijk wat de auteur letterlijk uit de bronnen haalt en wat ontsproten is aan zijn eigen pen. Volgende passage op p. 115, bijvoorbeeld, handelt over Edith Cavell, directrice van een Brusselse verpleegsterschool, die op 15 oktober 1915 wegens hulp aan de geallieerden ter dood veroordeeld wordt: “Tegen de Angicaanse gevangeniskepelaan Sterling Gahan, zegt Cavell: “Ik wil voor niemand haat of bitterheid voelen. Ik ben niet bang of wanhopig. Ik heb de dood zo vaak gezien dat hij een bekende is die mij geen angst inboezemt.” Niet zonder cynisme bedankt ze God “voor de zes weken rust die Hij haar in de gevangenis heeft gegund”. Het is onduidelijk of deze woorden van Cavell de schriftelijke neerslag van een getuige zijn of door de auteur zelf werden gereconstrueerd.

Vergeeten vrouwen is een aantrekkelijk boek voor een brede schare lezers. Het is jammer dat het werk van Van den Berghe door bovenstaande tekortkomingen een meer gespecialiseerd publiek minder kan bekoren, maar dat was wellicht ook niet zijn opzet. Het samenbrengen van talrijke vrouwelijke levensverhalen in één omvangrijk boek is weliswaar een verdienste op zich en levert hopelijk de aanzet tot meer publieke aandacht voor de historische verwezenlijkingen van vrouwen.

Laat ik, in lijn met het boek, eindigen met een *petite histoire*. *Vergeeten Vrouwen* zwaait uit op de verzen van ‘It’s a Man’s Man’s world’, bekend als hit van soullegende James Brown. Ik vermoed dat de auteur dit lied koos omwille van de tekst; ‘but it would be nothing without a woman or a girl’. Minder bekend is dat na het succes van het nummer een hevige strijd losbarstte tussen Brown en diens toenmalige vriendin, Betty Jean Newsome, over de rechten van het lied. Newsome zou het lied hebben geschreven maar haar bijdrage werd later, onder

andere door Brown zelf, geminimaliseerd. In een interview uit 2007 stelt Newsome zelf de vraag: 'Why is Sister Betty Newsome being kept a secret?'¹ Een vergeten vrouw avant la lettre.

Christa Matthys
Universiteit Gent

Noot

1 <https://www.villagevoice.com/2007/12/18/its-a-womans-world/>, geconsulteerd op 14 mei 2017.

Jürgen Kocka and Marcel van der Linden (Eds), *Capitalism. The Reemergence of an Historical Concept*. (London: Bloomsbury Academic, 2016). 296 p. ISBN 9781474271042.

DOI: 10.18352/TSEG.974

Among the many consequences of the global economic crisis that erupted in 2007-2008 there is one of significant importance to the community of historians and social scientists: a renovated interest in the history of capitalism. The topic has attracted the attention of many scholars and students in recent years, as shown by a blossoming of undergraduate and graduate courses, doctoral dissertations, academic publications, and even mainstream media pieces devoted to the subject.¹ Many important books have already been published, reflecting the vitality of the field: some recent examples are *The Cambridge History of Capitalism*, edited by Larry Neal and Jeffrey Williamson (2014), Sven Beckert's *Empire of Cotton. A Global History* (2014), and of course Thomas Piketty's *Capital in the twenty-first century*. Professors Jürgen Kocka and Marcel van der Linden had made an important contribution to this increasing body of literature with their *Capitalism. The Reemergence of an Historical Concept*, published by Bloomsbury Academic in 2016. The volume brings together contributions by eleven scholars from European and American universities and provides a collection of writings that show the state of the art of this field of research, as well as the broad variety of topics covered by it. At the same time, the contributions of the editors – and also the article by Sven Beckert – intend to provide a more general assessment of the theoretical problems posed by a history of capitalism.

The book is divided into three main sections. The first one is a short but significant theoretical introduction by Jürgen Kocka, that presents the topics discussed in the following sections and undertakes the complex issue of defining 'capitalism'. To do so, Kocka acknowledges a variety of definitions, pointing the differences be-